

ירחון המנון ואי־הצמח הקבירי
לשאלות צבאיות מדיניות וכלכליות

סיון תש"ט

כרך ט"ז

א' (כ"ז)

ד' שנים להעדר
אליהו גולומב
„אליהו איננו - מחנות אליהו קיימים”

ב מ ע ר כ ה

ד. בן־גוריון

על משמר בטחונו של ישראל

(מהרצאת־סיום בבית־ספר לקציני חיל־הרגלים)

גנות המתמדת של שואפי־משרה ורודפי־בצע יריבים והשפעות חיצוניות מכבידות על הנהלת מדיניות־חוץ נבונה ומכוונת בארצות אלה. אולם נניה כי מאמצי־השלום שלנו יצליחו ורוב מדינות־ערב או גם כולן יכרתו אתנו בריתות שלום וידידות. גם אז עלינו להיזהר מאשליה מסוכנת כי השלום יקיים את הבטחון שלנו. גם לאחר שיכתב ויחתם השלום בינינו לבין כל שכנינו והחתימה תקויים ותאושר בגושפנקה של אר"מ, יעמוד הבטחון בראש דאגותינו, כל עוד המשטר הבינלאומי בעולם מניח מקום ואפשרות למלחמה בין עם לעם. אין אולי עוד עם בעולם שהסתירה בין שאיפתו הנאמנה לשלום ובין חוסר־בטחונו היא כה חריפה כבעפ־ישראל. עובדות גיאוגרפיות, פוליטיות והיסטוריות, שאין מנוס מהן, עושות את מדינת ישראל

מדינת ישראל הצעירה ועמה יחד צבא־ההגנה לישראל הועמדו על פרשת־דרכים — בין מלחמה לשלום. ממשלת ישראל מרבה מכבר מאמצים מת־מידים לשים קץ למלחמה שכפו עלינו אויבינו ולהביא לידי יחס־שלום של כבוד ויציבות עם שכנינו הע־רבים. מאמצים אלה נשאו פרי במידה מסוימת. — אפס משביתת־נשק עד התימת השלום יש מהלך לא־קטן ואין להתעלם מן הקשיים המרובים הכרו־כים בעשיית שלום עם מדינות־ערב. אף המדינאים הערביים הרוצים בשלום — ויש גם כאלה — לא בקלות יתגברו על הקשיים הפנימיים שגרמו לעצמם עלי־די תעמולת־הכוזב לפני המלחמה ובשעתה ועל־ידי התפארות־השוא שבאה לחפות על כשלונותיהם הצבאיים והמדיניים. ברוב מדינות־ערב אין משטר יציב ואף באחת מהן אין משטר דימוקראטי. והנר־

מטרה נוחה להתקפות שכניה. ארצנו תקועה בתוך שטח ענקי באסיה ובאפריקה: מהרי הטברוס עד האוקינוס החדוד וממזרח הים-התיכון עד האוקינוס האטלנטי המיושב בגלל עמים מוסלמיים דוברי ערב בית. — — — אנו מועטים והם רבים. ובדרך הטבע האנושי שואפים המרוכבים להשפלת על המועטים והערבים אינם רוצים לשכוח את ההיסטוריה המכרייבה של השנה האחרונה. בכל ראדיו ערבי — בראמאללה, בדמשק, באגדאד ובשאר המרכזים הערביים — מטיפים הקריינים למלחמת-נקם בישראל. המסיתים מזכירים את התנגשות העולם הערבי וה"פוסלמי עם נוסעי-הצלב בארץ זו ומלמדים גזירתה שזה מהכרעת שלטון-הפראנקים במאה ה"י"ג ואומר רים: השנה לא הצלחנו להכריע את ישראל — נעשה זאת בעוד עשר או חמישים שנה. אנו יודעים כי להשוואה זו עם נוסעי-הצלב אין שחר. ההרפתקנים הגוזרים מימי-הביניים לא היה להם שום קשר ממשי עם הארץ הזאת, ולא זה עם זה. והשתלטותם בארץ זו היתה מלאכותית לכתחילה. בעוד שאנחנו מושרי שים בארץ זו אלפי שנים ושיבתנו אליה יש בה הכרח חיוני ומבאיה אתה שפעת ברכה לכל המזרח התיכון. אולם הלאומנות הערבית רואה מציאות וחס"טוריה בעיניה שלה. — ולא הפיסתנו תכוון את פעולתה אלא הפיסתה שלה — ונתחייב בנפשנו אם לא נראה עכשיו ובעתיד כי סכנת מלחמה תלויה על ראשנו. — — —

בטחונה של מדינת ישראל לא יכון על צבא בלבד. בטחוננו תלוי בשורת גורמים. ואמנה כאן רק את העיקריים שבהם.

גורם-הבטחון הראשי זהו העליה. היא לא רק מצוה ציונית להצלת יהודים, לקיבוץ-גלויות; היא צורך חיוני של יהודי הארץ ותנאי לקיומה ובטחונה של מדינתנו. בלי עליה מדינה זו נידונה ח"ו לכליה. האשית בטחונה של מדינתנו היא עליה רבתה בקצב מהיר, בממדים רחבים ומתרחבים. טיפוח העליה זהו הצאמץ המלחמתי שאנו מצווים עליו בימי שלום כבימי מלחמה ואין דבר העולה עליו בדחיפותו ובחשיבותו.

הגורם השני של הבטחון זהו ההתישבות. צבאנו שיתרר השנה שטחים גדולים בנגב, בגליל ובמבואות ירושלים ומדיניות-השלום שלנו אף היא תרמה את חלקה: הסכמי שביתת-הנשק עם מצרים ועבר-הירדן העמידו לרשותנו את אילת וארץ-אדום בדרום, נחל עירון ושטחים חשובים אחרים במרכז ובסביבות ירושלים. אולם רוב השטחים האלה ריקים ושוממים ותחומינו ארוכים ושרועים ולא נשמור

עליהם בצבא בלבד. עלינו להקים שלשה ישובי ספר לאורך גבול הלבנון, סוריה והמשולש, רשת צפופה של ישובים במבואות ירושלים ובמרחבי הנגב, מעין-גדי לאורך הערבה עד אילת ומאילת עד רפיה, באר-שבע ובית-גוברין וכן כפרי דייגים לאורך חוף הים התיכון מראש-הנקרה עד אשקלון. בלי צבא לא היינו עומדים אחרי קום המדינה ולא היינו משחררים את הנגב והגליל ומסדרון ירושלים. אולם כל הייל שהשתתף בקרבות יודע את התפקיד החיוני — ובמקרים רבים התפקיד המכריע — שמילאו הישובים החקלאיים מבחינה צבאית-מלחמתית: בעמק הירדן, בהרי ירושלים, בנגב ובגליל העליון.

ושוב: התישבות לא רק לשם קיום המצוה הציונית של בנין-הארץ וקליטת העליה אלא התישבות כתנאי יסודי לבטחון-המדינה. משום כך לא הוכל המדינה לסמוך על יומה פרטית בלבד (אפילו יומה חלוצית) אלא יש הכרח בתיכנון ממלכתי-איסטרטגי של התישבות ובחינוך-חובה של הנוער — כל הנוער בלי יוצא מן הכלל — להכשירו להתישבות בטחונית. כל נער ונערה בגיל מסוים מן-ההכרח שיקבלו הכשרה חקלאית נוסף על האימון הגופני והצבאי, כדי שהמעפילים, החלוצים ועוזי הרוח שביניהם יקימו ישובי-ספר וכפרי-בטחון, שי שמשו חומת-מגן חיה למדינה וקו ראשון בהגנתה.

גורם חשוב במערכת הבטחון תשמש העצמה האינדוסטריאלית והטכנית שלנו. התעשייה הצעירה שלנו, שצמחה בעיקר במלחמת-העולם השניה מילאה השנה תפקיד מלחמתי רב. לא היינו יכולים לעמוד כאשר עמדנו, לולא העזרה הטכנית והאינדוסטריאלית והציוד שקיבל הצבא מהתעשייה שלנו. יתרוןנו הטכני היה גורם חשוב בנצחוננו השני ועלינו לטפח ולהגביר יתרון זה. — — —

על לערכה זו נמנה גם המחקר המדעי. הצורך והשימושי. עדין אין ציבורנו יודע כמה הוא חייב תודה על הנצחונות המפוארים של צבאנו ל"עובדי-המדע הצנועים שהעמידו את ידיעותיהם, כשרונותיהם ומעבודותיהם לרשות צרכי הבטחון עוד לפני פרוץ המלחמה. המחקר המדעי דרוש לא רק לצרכי בטחון. כל פעולתנו המשקית והתרבותית לא תחואר בלי שימוש מכסימלי וכולל של כיבושי המדע והטכניקה. והוא הדבר לגבי צרכי הבטחון. למען כושר עמידתנו בשער לעתיד עלינו לרכוז בארץ את מיטב הכוחות המדעיים שבעם היהודי, לאפשר לכשרונות המדעיים שבתוך הנוער שלנו להשתלם ול"הקדיש כל חייהם לעיון ולמחקר מדעי, לציידם במע-

בדות המשוכללות ביותר ככל שדות המחקר הפיסי-
קאלי והביאולוגי ולהתאים את פעולתם לצורכי בט-
נות ופיתוחה של המדינה.

גורם רב ערך והשפעה במערכת הבטחון היא
מדיניות החוץ של ממשלת ישראל, מדיניות
המודרכת על ידי רצון מרכזי אחד: חתימה לשלום,
לשלום במזרח התיכון ולשלום בעולם, ושאיפה נא-
מנה ליחסי ידידות עם כל המדינות שבעולם, כגוד-
לית קטנות, במזרח ובמערב. אין מדינת ישראל
יכולה לתת יד לשום נרגנות מלחמתית מכל צד
שהוא, אין היא רשאית להיות שותפה לשום מזימת
התקפה של מישוה על מישוה. לא רק שיקולים מר-
סריים ופוליטיים כלליים — מסורת היסטורית, פיננ-
סי ישראל באומות וכדומה — אלא שיקולי-בטחון
חיוניים גוזרים עלינו מדיניות של שלום, ומדיניות
זו עצמה היא גורם חשוב בקיים ביטחוננו.

אולם עם כל הגורמים האלה — עליה, התישבות,
פיתוח תעשייתי, מחקר מדעי, מדיניות-חוץ — לא
נקיים את בטחוננו בלי צבא, לשלום כלמלחמה דרר-
שים שני צדדים וכמה שנשאף לשלום ונעשה למען
בטחוננו בדרכי-שלום אין זה מן הנמנע שהצד השני
יקדש עלינו מלחמה — ועם פרוץ המלחמה רק
הצבא יכריע את הכף, וכל עוד תיתכן מלחמה בעולם
לא נוכל להתקיים בלי צבא.

וכאן עלי להזהיר מפני אשליה שניה: כאילו
כבר יש צבא במדינת ישראל, השנה — במשך המל-
חמה — גייסנו, ציינו והפעלנו לוחמים כדי שינצחו
והם ניצחו. להקמת צבא בישראל טרם הגענו, ידעתי
שלא הרבה צבאות בעולם נחלו ניצחונות מפוארים
כאלה שנחל השנה צבא-ההגנה לישראל. פרשה זו
כבר שייכת להיסטוריה, לא רק היהודית אלא גם
העולמית. נצחונות אלה לא רק העניקו לנו עצמאות
ומולדת אלא גם זקפו את קומתו של כל יהודי בעולם
והרימו כבוד ישראל בעמים, ולא פחות מכל יהודי
אחר אני גאה על נצחונות אלה, ואף על פי כן אני
אומר שעדין אין לנו צבא כהלכה ורק עם השלום
תינתן לנו אפשרות להתחיל כראוי בבניית צבא
וחינוכו. כלגבי כל דבר אחר במדינתנו הצעירה
גם פה אנו עומדים בראשית, אין אנו מתביישים
בכל מה שנעשה עד עכשיו, כשאנו צופים לעבר,
אולם כשאנו מפנים מבטינו לעתיד עלינו להיגמל
מכל אשליה ולראות נכוחה: היו לנו לוחמים
מצויינים, אבל לא היה לנו צבא מסודר, ואסור לנו
לעשות אותו משגה פאטאלי שעשו הצרפתים, שהת-
כוננו למלחמת-העולם השנייה בתכנית שהנחילה להם
נצחון במלחמה הראשונה — ומשום כך הוכרעו.

עם קום המדינה לא יכולנו להקים צבא כי נאלצנו
להילחם על קיומנו. זאתם שומעים זאת עמי אהים שנה
שלוש שנים לא עשה כמעט שום דבר אחר מלבד
דבר הבטחון והצבא. מאז שלושים בנובמבר הוטל
עלינו להגן על קיומנו ועם קום המדינה ב-14 למאי
הועמדנו לפני מלחמת-חיים ומוות והיתה רק דאגה
אחת: להילחם ולנצח. הנוער שלנו ידע על מה
הוא נלחם. הוא ידע כי יש לנו רק ברירה אחת:
נצחון או כליין, ולא הכויב. ואיש אין לו להתבייש
לא בכושר הקרבי ולא במסירות וברוח של לוחמינו.

אך לאור הבראות — אין זה מספיק. עלינו
להיכון לא מתוך התפארות בעבר אלא מתוך ראיית
הנולד. עלינו לראות את הבאות בעינים פקוחות, בלי
התרברבות, בלי ביטול יכולתו העתידה של האויב.
אנו מצויים על ביקורת עצמית חמורה, נוקבת, אכ-
זרית. עלינו לזכור תמיד: בבטחון כרוכה השאלה
העליונה — להיות או לחדול.

לאשרנו מעטים בצבאנו המפקדים המתאמרים
שהם כבר יודעים את כל התורה ואין להם עוד מה
ללמוד מכיון שניצחו הפעם. גם הטוראי במלחמה
הבאה יצטרך לדעת הרבה יותר משידע הטוראי ב-
מלחמה האחרונה ומפקדינו במלחמה זו יצליחו גם
בעתיד, אם הדבר הראשון שיידיעו עכשיו יהיה כי
הם יודעים מעט מאוד.

אציין לדוגמה דבר שלכאורה אינו צבאי. חסכון.
חסכון בכוח-אדם, בזמן, באמצעים, בדלק, בכלי-רכב,
במוון, בכדורים וכדומה. לא תהיה בזה מן ההגומה
אם אומר שמפקדינו כמעט אינם יודעים מה זה חסכון
ומה ערכו בצבא ובמדינה.

המלחמה הרסנית היא לפי מהותה: הורסת רכוש
ונפש — ולא רק של האויב. ומפקד יש שהוא מחוייב
להתאכזר על עצמו, על חייליו, וודאי אינו יכול
תמיד לחוס על רכוש. אולם מטרת מלחמתנו אינה
הרס, אלא נצחון, והנצחון תלוי לא רק בטיב הצידוד
והכושר הקרבי של הצבא אלא ביכולת המשקית
והכספית של העם. וחייל ומפקד המבזבזים רכוש
מדינתם בלי הכרח הריהם מסייעים לאויב בלא-יוד-
עים חסכון הוא אחת המצוות העליונות בארגון הצבא.
ולא די לדעת חשיבותו של חסכון, יש לדעת כיצד
לבצעו בכל תא צבאי, בכל מבצע צבאי. ביצועו הוא
תורה אירגונית ותיכנונית שלימה ומורכבת, וצבאנו
טרם למד וטרם ידע להעריך תורה חיונית זו.

אנו מתלבטים עכשיו בחבלי קליטת העליה. אם
לא נצליח בקליטת עליה יהיו לשוא כל מאמצי הה-
גנה במשך שבעים השנים האחרונות — מימי פתח

תקוה ו"השומר" עד צבא-ההגנה לישראל. המעצור הראשי לקליטת העלייה הוא יוקרה-המחיה חוה יש לו סיבה עיקרית אחת: הוצאות המלחמה והצבא. נא לצנו להוציא סכומים ענקיים כדי לגייס רבבות לוחמים, לציידם, לספק להם צרכיהם ולהכשירם לקרב. לא היתה לנו ברירה אבל מדינה קטנה ודלה זו נתבעת לקלוט לא רק את מאתיים אלף העולים שהגיעו כמשך השנה/אלא הרבה מאות-אלפים וכמה מיליונים שעוד יבואו והיא חייבת לבנות עשרות אלפים בתים לשיכון בכל שנה לזקקים עשירים ומאות נקודות יישוב חדשות בכל קצות-הארץ, לבנות מספר רב של בתי חרושה לבצע עבודות ציבוריות, לפתח החבורה בלבשה ובאוויר ובים, לכונן רשת של בתי-ספר לתושבים המתרבים ולקיים שירותים ציבוריים בשביל צבא תרבותי הרצפה בחיים מתוקנים. מדינה זו אינה רשאית לבזבוז אמצעים לשווא וכל מפקד שאינו יודע סוד-החסכון הריהו מועל בשליחותו וחרף תד תחת. בטחון-המדינה.

החסכון הוא רק אחד הפרטים — אמנם פרט חיוני — במערכת האירגון הצבאי. ועלינו להקנות לצבא את תורת המנהלה, זו תאופשר רק עם תום המערכות. ותורה בלבד לא תספיק, גם אם יעמי דו בראש צבאנו האדמיניסטרטורים המומחים ביותר לא יבצעו חסכון אם בצבא לא תשלוט משמעת. וגם בפרשת המשמעת אנו עומדים בראשית. שימו לב לאחריות המושלת על מפקד צבאי. אחרי כן כזאת אינה מוטלת על שום אדם אחר במדינה. ואחריותו כפולה: א) לבטחון-המדינה, ב) לחיי-אנשי. איני יודע אחריות גדולה מזו.

מפקד צעיר יכול רק בקושי רב לתאר לעצמו את האחריות האיומה הרובצת על אלה שעליהם הוטל בטחון-המדינה. היו לנו השנה הרבה נצחונות ושמחות. כמה פעמים רקדו הכל ברחובות מרוב שמחה, כמה פעמים חגגו נצחונות וכיבושים. ואני מכיר איש אחד — יהודי לא-רע — שלא שמח ולא רקד ולא חגג בלבו אף פעם אחת, כי היה אחד האנשים שעליו רבצה אחריות לבטחון-המדינה ולדם הצשפך — וכל הימים, הרבה זמן לפני פרץ המלחמה ולאחר שנפסקה, היה תקוף חרדה גדולה לבאות ולא היה לו אף רגע אחד של הפוגה מהרגשת הנטל הכבד והאיום הרובץ עליו ועל חבריו הנשואים באחריות לבטחון.

וכל מפקד חייב לראות עצמו כאיש שעליו יוטל נטל כבד זה. עליו להצטייד בכל התכונות המוסריות הנפשיות ובכל הדעת והכושר הדרושים לביצוע

שליחות עליונה זו שבה תלוי גורל בטחון-המדינה, גורל חירות האומה וקיומה הפיסי. רק איש-תרומות נעלה יצליח למלאכה זו; אך התכונות והסגולות הדרושות לאיש-תרומות אגון גופלות מן השמים. אלא נרכשות בעמל ובשקידה ובמסירות ובליטור. הפסק ובלתי לראות.

ועל המפקד רובצת אחריות נוספת — אף היא כבדה עד אין-נשוא — האחריות לחייהם, לשלומם, לרווחתם ולכבודם של החיילים הספחים למרות ולפקודתו. כל אחד בינינו יודע חרדת-אם לפני כטנה האהבה העמוקה שנשטע הטבע בלב האדם. בזה הסר-הישע, התלוי כולו בטיפוח האימהי בלתי-אהבת-אם זו לא היה קיום למין האנושי. גורלו של החייל בשעת מלחמה תלוי במפקד לא פחות משהגורל-התינוק תלוי באם.

גורלו של החייל, כבודו, גאוותו על הגדוד שלו, אמונתו בחבריו, בטחונו בעצמו וביחידתו — כל אלה נתונים בידי המפקד. אחריותו כבדה מזו של המורה לתלמידיו או של האם לילדיה. כי החיילים עומדים — או עלולים לעמוד — במערכת לחיים ולמוות. והמפקד הממונה על מלאכה נוראת-מודע רובצת עליו אחריות שאין דומה לה בשום ענף-פעור לה אחר. משום כך חייב המפקד להיות מזויין גם בידעיה רבה, טכסית ואיסטרטגית, בכשר-פעולה ביכולת אירגונית וגם בסגולות נפשיות ומוסריות הנותעות בלב חייליו אמון והוקרה לגביו. עליו לאהוב את החיילים שברשותו, לחרוד לשלומם ולרווחתם, לכבודם ולהצלחתם. ועליו להיות דוגמה חיה של גבורה, עצה ותושיה במלחמה. הוא חייב לנטוע בחייל לא רק משמעת אלא גם אהבה למפקדו. וחייל יאהב את מפקדו, אם המפקד יאהב את חייליו ויהיה נאמן ומסור לשלומם כמו שאם מסורה לתינוקה.

אחריות גדולה וקשה זו אולי תפחיד מפקדים רבים — ועל כך נאמר: „כל הידא ורד-הלכב ילך וישוב לביתו". רק הטובים והמעולים והנעזים יקחו על עצמם שליחות כבדה זו. בטחון-המדינה קורא לטובים ולנאמנים ולמוכשרים ביותר מבחינה אישית לקטואלית ומוסרית כאחת. כל מפקד חייב להתחיל אל השיא — המוסרי והאינטלקטואלי. והוא אינו בשמים — אם כי כל מה שמתקרבים אליו הוא נראה מתרחק והולך, אבל בעצם ההתירה לקראת השיא יש ערובה לכושר-השליחות.

וברכתי למפקדים: שכל ימיהם יהיו קדושים לחתירה זו — ובזאת ייאמנו.